

Dış Ticaret Açığı Bütçe Açığına Neden Olur mu? Türkiye Örneği

Emine ATEŞ^{1*}, İmdat KÖKSAL², Ali ÇİÇEK³, Hatice BAŞDEMİR⁴

^{1,2,3,4}Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Zile Meslek Yüksekokulu, Türkiye

*Corresponding author: emine.ates@gop.edu.tr

+Speaker: emine.ates@gop.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Abstract

Özet – Türkiye özelinde dış ticaret açıklarının bütçe açıklarının nedenlerinden olup olmadığını araştırmak. Çalışmada Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (BÜMKO) verilerine göre 1975 yılı ile 2016 yılları arasında gerçekleşen bütçe (BT) ve dış ticaret açığı (DT) serileri kullanılmıştır. Dış ticaret serileri Amerikan Doları (USD), Bütçe Açıkları Türk Lirası (TL) ve Yeni Türk Lirası (YTL) birimlerinden oluşmaktadır. Öncelikle USD kuru kullanılarak seriler TL ve YTL birimlerine dönüştürülmüştür. Ardından 1975 yılı İstanbul Ticaret Odası (İTO) toptan eşya fiyat endeksi (TEFE) ile seriler 1975 sabit fiyatlara indirgenmiştir. Son olarak, 2006 yılında YTL birimine geçilmesi nedeni ile 2006 yılına kadar olan seri elemanlarından altı sıfır atılarak birimler eşitlenmiştir.

İstatistik testleri için EViews 9 kullanılmıştır. Zaman serileri ile işlem yapabilmek için serilerin durağan olmaları şartı bulunmaktadır. Durağanlık testi Augmented Dickey-Fuller (ADF) yöntemi ile yapılmıştır. Hem BT hem de DT serileri için 1. farklarda durağanlık tespit edildiğinden eşbütünlük (koentegre) regresyon modeli kurularak, hata düzeltme mekanizması uygulanmıştır. Modelin anlamlılığı F testi ile sınanmıştır. BT serisi için ADF p=0.2119, DT serisi için ADF p=0.5953 olarak tespit edilmiştir. Seriler durağan değildir. BT serisi 1. farklar ADF p=0.0000, DT serisi 1. farklar ADF p=0,0000 olarak tespit edilmiştir. Hem BT hem de DT serileri 1. farkları alınmış halde durağandır. BT ve DT 1. seviyeden I(1) eşbütünlüktedir. Serilerin düzey değerleri ile regresyon denklemi kurularak hata düzeltme katsayıları (HD) elde edilmiştir. HD katsayılarının düzey değerlerde durağan olması gerekir. HD serisi için ADF p=0.0096 olarak tespit edilmiştir. Yani HD serisi düzey değerlerde durağandır. BT 1. farklar serisi ΔBT bağımlı değişken, DT 1. farklar serisi ΔDT ve 1 gecikmeli HD serisi HD_{t-1} bağımsız değişken olmak üzere regresyon denklemi

$$\Delta BT = 6.409187 - 0.159448 \cdot HD_{t-1} - 0.387382 \cdot \Delta DT$$

şeklinde elde edilmiştir.

Düzeltilmiş $R^2 = 0.303140$ (~%30) olarak elde edilmiştir. Denklemin F testi anlamlılık sınaması için $p = 0.000395 < \alpha = 0.05$ olduğundan denklem anlamlıdır.

Çalışma sonucunda Bütçe açıklarının yaklaşık olarak %30 oranını dış ticaret açıkları ile ilişkilendirilebileceği görülmüştür. Yani “dış ticaret açıkları ile bütçe açıkları ilişkilidir” sonucuna ulaşılmıştır. Denkleme göre 1 birimlik DT artışı 0,387 birimlik BT azalışına neden olmaktadır. Sonuç olarak “dış ticaret açıkları arttıkça bütçeye olumlu etkisi olmaktadır” şeklinde bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Diğer bir açıdan “İthalat yükseldikçe bütçe açığı azalmaktadır” şeklinde bir sonuca ulaşılabilir.

Anahtar Kelimeler – Dış Ticaret Açıkları, Bütçe Açıkları, ADF Testi, Eşbütünlük, Hata Düzeltme